

DYNÆS VOLDSTED

8600 Silkeborg

Voldstedet på Dynæs ligger naturligt beskyttet af Julsø. Her set fra voldstedet Gammelkol på bakken nord for Dynæs.

Luffoto af Dynæs med voldstedet (Foto: Cowi)

Ved huset på Dynæs leder stien langs vestsiden af halvøen frem til voldstedet.

Toppen af voldstedet hvor bygningerne har stået set fra nordvest.

Administration

Ejerforhold	Privatejet
Oprettet	2011
Sidste rettelse	09-2014
Tilsyn og beskadigelser	Kulturarvsstyrelsen - KUAS
Pleje, skiltning og 100 m.-zone	Silkeborg Kommune
FREDNINGSNR.	251126
STEDNR.	160105-38

Find Fortidsmindet med GPS

GPS	Breddegrad 56.119891
Længdegrad 9.698417	
UTM-system	E 543423 N 6219643

Beskrivelse

Dynæs voldsted ved Julsø

Dynæs Voldsted ligger fantastisk flot i landskabet på en lille, ca. 7 hektar stor odde ud fra nordsiden af Julsø, lige vest for Laven. Voldstedet, som blev fredet i 1901, formodes opført i middelalderen mellem 1250-1350. Stedet omtales 1360 i de skriftlige kilder som "Dyrnes"- næsset med dyrevildt - tilhørende Valdemar Atterdag(1340-1375).

Senere ejede kirken gennem Århus bispestol stedet frem til reformationen 1536, hvorefter det menes at have mistet sin betydning. Jorden blev sidenhen indlemmet under Laven Hovgård og der er oplysninger om, at de værdifulde byggematerialer fra voldstedets bygninger bl.a. blev genanvendt til tårnet ved Linå kirke ca. 4 km. nord for Dynæs.

Hvem som grundlagde voldstedet vides ikke, men voldstedet skal - ligesom størstedelen af de øvrige omkring 1.000 kendte voldsteder fra middelalderen - ses i sammenhæng med de meget urolige tider som prægede landet i 1200-tallet. Størstedelen af landet var dengang pantsat til Lybækkerne og først under Valdemar Atterdag kom landet gradvist tilbage på danske hænder.

Julsø omgiver på tre sider voldbanken på det smalle næs og gav dermed mennesker og bygninger naturlig beskyttelse på den kvadratiske - ca. 58 m. bredde og indtil 11 m. høje - voldbanke. I dag ses ingen spor af de tidligere bygninger på voldbanken, som er af den såkaldte motte- eller borghøj-type: en mindre, som regel kunstig opbygget høj, som har huset et tårn eller bygning som et sidste tilflugtssted i ufredstider. Det er den simpleste og ældste af middelalderens voldsteds-former. Borghøjen, som formodentlig er opbygget på en mindre naturlig forhøjning, var langs foden omgivet af en våd voldgrav, hvoraf der nu kun er lidt bevaret i krattet udfor bankens sydside.

Under en tidligere oprensning i 1830 blev der fundet pæle i voldgraven, som formodes at repræsentere en vindebro over voldgraven.

Adgang til Dynæs fandt sted fra landsiden mod nord, og dette areal samt landarealet på næsset iøvrigt omkring motten har sikkert oprindeligt fungeret som voldstedets/borgens ladegårdsareal med forråds- og driftsbygninger. Forsvaret af odden har måske også været forstærket af ydre - nu forsvundne - forsvarsværker (grave og palisader) ved oddens ret smalle rod mod nord - og måske også i søen omkring odden (se f.eks. sejlspærringerne Margrethes Stiger). Endvidere ses der øst for banken en meget udjævnet ydervold.

Dynæs Voldsted har kun været undersøgt gennem nogle mindre arkæologiske udgravninger i begyndelsen af 1900-tallet, hvorunder der fandtes bygningsrester i både kampesten og tegl. Vi kender ikke til detaljerne omkring voldstedets bygninger og forsvarsværker og ej heller til eventuel sammenhæng med det højtliggende voldsted ved Gammelkol på toppen af bakken lige nord for Dynæs. Voldstedet illustrerer dog tydeligt områdets vigtighed i middelalderen, hvor kontrol af bl.a. varetransport mv. ad Gudenå-systemet måske var en indtægtskilde for stormanden på Dynæs.

Området er også kendt for et sagn. Det findes i flere varianter og bliver her citeret fra wiki-silkeborg:"Dynæskongen Lave (efter hvem landsbyen Laven kan have fået sit navn), havde en smuk datter, Ingrella, som havde mange bejlere, men kun elskede vesterkongens søn, Thorbjørn. Dynæskongen var imod et sådant parti, men en mørk aften kom Thorbjørn og hentede sin elskede. Flugten blev opdaget og Kong Lave satte efter de flygtende sammen men sine mænd. Ved Næge indhentede man dem. Thorbjørn, som styrede efter vadestedet over Gudenåen, fik i stedet ledt sin hest ud på for dybt vand. Hesten kunne ikke svømme med sin tunge byrde og fik samtidig sit ene ben i stigbøjlen, så både den og de elskende druknede. Stedet hedder nu Kongsdyb og stedet, hvor Thorbjørns hat flød i land, hedder Hattenæs".

Dynæs har også en plads i nyere tids historie. Digteren Johan Skjoldborg (1861-1936) boede fra 1907-14 på husmandsstedet ved voldstedet, som nu er fuldstændig moderniseret. Skjoldborg arrangerede i 1912-14 årlige folkemøder på voldstedet med prominente talere - bl.a. Martin Andersen Nexø, som i 1913 samlede over 20.000 mennesker.

Johan Skjoldborg som oprindelig var læreruddannet, blev gennem sit forfatterskab fortaler for husmændenes ringe kår. På Dynæs udlevede han drømmen om et simpelt liv, men økonomien tvang ham allerede i 1914 til at flytte til Løgstør, hvor han boede i en æresbolig - opført og skænket af den danske husmandsforening - frem til sin død 1936.

Først i 1900-tallet blev der arrangeret lignende folkemøder overalt i landet - se også Hohøj.

